

KIVUN ARVIOINTI JA MITTAUS

Ensihoitoalan seminaari 09.11.2002

Hillevi Rautiainen
Kipusairaanhoitaja, Pkks

SISÄLTÖ

- YLEISTÄ
- KIVUN TUNNISTAMINEN
- LÄÄKKEIDEN ANNOSTELUREITIT, SIVUVAIKUTUKSISTA
- KIVUN MITTAAMINEN
- KIVUN ARVIOINTIIN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT
- KIVUN FYSIOLOGISET VAIKUTUKSET

Kipu on

- Epämiellyttävä sensorinen tai emotionaalinen kokemus, johon liittyy todellinen tai potentiaalinen kudonvaurio tai jota voidaan kuvata samalla tavoin ja sen hoito

Kipu

- kivun tehtävä on suojella elimistöä, se on varoittava merkki kudonvauriosta
- kipu vaikuttaa moniin elintoimintoihin
- voimakkaan kivun vaikutukset ovat lähinnä haitallisia

TUNNISTA KIPU JA TEE SE NÄKYVÄKSI

KIVUNHOIDON TAVOITE

- SYYN LÖYTYMINEN JA SEN POISTAMINEN
- ELLEI TÄMÄ OLE MAHDOLLISTA: PYRITÄÄN MAHDOLLISIMMAN HYVÄÄN KIVUNLIEVITYKSEEN

AKUUTTI KIPU

- Akuutti kipu lisää stressihormonien tuotantoa, heikentää kudosten paranemista, altistaa infektioille ja heikentää vastustuskykyä
- Akuutin kivun ja leikkauksen jälkeisen kivun fyysisten ja psyykkisten haittavaikutusten ehkäisemiseksi on tärkeää aloittaa kivunhoito mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja tehokkaasti

KROONINEN KIPU

- Pitkään jatkuessaan kipu aiheuttaa monenlaisia haitallisia muutoksia elimistössä
- Keskushermostossa tapahtuu muutoksia, jotka ylläpitävät kipua, vaikka kivun alkuperäinen syy olisi jo hävinnyt
- Monimuotoiset ongelmat

SYÖPÄKIPU

- noudattaa samoja patofysiologisia mekanismeja kuin muukin krooninen kipu
- mutta syöpäkivun hoidossa on paljon myös akuutin kivunhoidon piirteitä

KIPUTILOJEN LUOKITTELU

- KUDOSVAURIOKIPU(nosiseptiivinen): leikkauksen jälkeinen kipu, reuma, nivelrikko, syövän etäpesäke
- HERMOVAURIOKIPU (neuropaattinen kipu): vyöruusu, aavesärky, iskiaskipu
- SELKÄKIPU? FIBROMYALGIA? PSYYKKINENKIPU?

Tulehduskipulääkkeiden haittavaikutuksia

- Allergiset reaktiot
- munuaisten toiminnan häiriö:
 - * hypovolemia
 - * sydämenvajaa-toiminta
 - * maksakirroosi
- Vuotohäiriöt
- vatsahaava
- lääkeinteraktiot: litium, cyclosporiini

OPIAATTIEN HAITTA-/SIVUVAIKUTUKSET

- Hengityslama
- pahoinvointi/oksentelu
- virtsaretentio
- ummetus
- sekavuus
- kutina

ERILAISIA ANNOSTELUTAPOJA

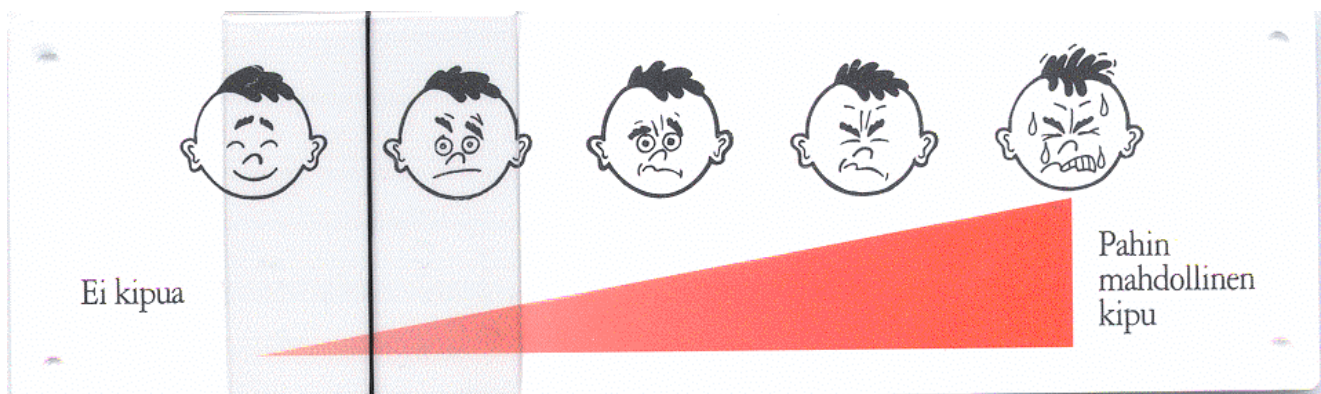
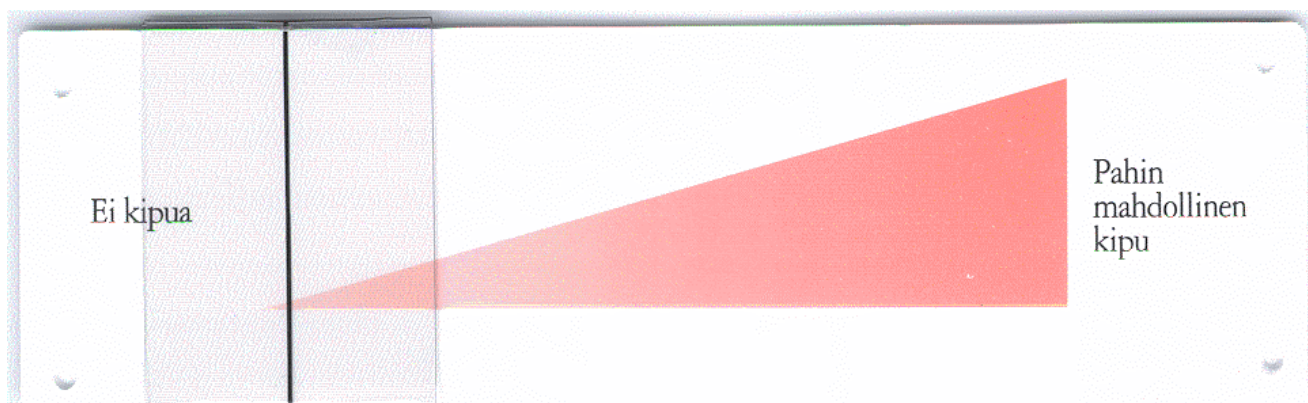
- SUUN KAUTTA
- LAASTARI
- SUBCUTAANI INFUUSIO
- LASKIMON SISÄISESTI
- EPIDURAALISESTI
- SPINAALITILAAN

SIC

- Annostelussa aina huomioitava erikseen vanhukset ja ne potilaat, joilla on hengityskeskuksen toimintahäiriöitä.
- Nykytietämyksen mukaan myös parasetamoli aiheuttaa maksimiannoksilla käytettäessä mahan ärsytystä.
- Mikäli parasetamolia ja perinteistä tulehduskipuläkettä käytetään yhtä aikaa, ärsytysvaikutus on suurempi kuin kummallakaan lääkkeellä yksittäin käytettynä.

KIVUN MITTAAMINEN JA ARVIOINTI

- Lähtökohtana potilaan subjektiivinen arvio
- Hoitavan henkilökunnan havainnot ja arvio
- Hoitajan arviointi omasta toiminnasta
- Jatkuva tapahtuma; plan, do, act, check
- Kipuasteikkojen käyttäminen
- Kirjaaminen

KASVOKUVIO, lapsilla**KIPUKIILA, aikuisilla**

Kipumittarin numeraalinen näyttöosa, hoitajan käytössä

Numeerinen luokitteluasteikko

- Numeroasteikkoa käytettäessä kysytään kivun voimakkuuden arvio asteikolla 0 – 10
- Asteikolta valitaan mikä luku parhaiten vastaa kivun voimakkuutta.
- Asteikolla 0 tarkoittaa ei kipua, 1 – 3 kipu on lievä, 4 – 6 kohtalainen, 7 – 8 kova, 9 – 10 sietämätön

Sanallinen asteikko

- Sanallisessa asteikossa kivun voimakkuutta kuvataan sanoin.
- Siinä tiedustellaan mikä sana parhaiten kuvaa kivun voimakkuutta.
 - o ei kipua
 - o lievä
 - o kohtalainen
 - o kova
 - o sietämätön

SANALLINEN ASTEIKKO

- EI KIPUA
- LIEVÄ KIPU
- KOHTALAINEN KIPU
- KOVA KIPU
- SIETÄMÄTÖN KIPU

NUMEROASTEIKKO

0	EI KIPUA
1 – 3	KIPU ON LIEVÄ
4 – 6	KOHTALAINEN
7 – 8	KOVA
9 – 10	SIETÄMÄTÖN

Hoitaja arvioi

- Mitattavat fysiologiset suureet (hengitys, verenkierto, pulssi, verenpaine, perif.lämpö)
- Havaittavat fysiologiset muutokset(hikisyys, kalpeus, palelu, pahoinvointi)
- Havaittavat muutokset fyysisessä olemuksessa (liikkumattomuus, käpertyminen, jännittyneet lihakset ja kireä ilme)
- Havaittavat muutokset potilaan henkisessä tilassa (ärtyneisyys, valittaa ääneen, levottomuus, tajunnan tason muutokset)

Potilaan arvio kivusta

- Tärkein lähtökohta (sitä uskotaan)
- Sijainti
- Voimakkuus
- Laatu
- Ajallisuus
- Ilmaiseminen

Arviointiin vaikuttaa

- Potilaan ikä
- Terveystila ja kunto
- Henkinen taso
- Aikaisemmat kokemukset, muistikuvat
- Kulttuuritausta, kasvatus, persoonallisuus
- Kudoksen kipuherkkyys

SIC!

- Hoitajilla on tärkeä rooli
- Arvioinnin on oltava jatkuvaa ja säännöllistä
- Arvioidaan kivun vaikuttavuutta ja toteutusta
otetaan kipumittarit käyttöön, tehdään kipu näkyväksi

SICSIC

- ON TUNNETTAVA LÄÄKKEET
- OSATTAVA KÄYTTÄÄ NIITÄ OIKEIN
- TUNNISTA LÄÄKKEIDEN HAITTAVAIKUTUKSET
- MUUT MENETELMÄT!!

KIVUN FYSIOLOGISET VAIKUTUKSET VERENKIERTO

- Sympaattinen aktiviteetti lisääntyy:
- Takykardia
- Ääreisverenkierron vastus nousee
- Hypertensio
- Sydämen hapenkulutus kasvaa

KIVUN FYSIOLOGISET VAIKUTUKSET hormonaalinen vaste

- sympaattisen hermoston ja hypotalamuk-sen stimulaatio johtaa:
- katabolisten hormonien (ACTH, kortisoli, glukakoni) lisääntyvään erittymiseen
- seurauksena: hyperglykemia, lipolyysi, oliguria, proteiinien hajoamista

KIVUN FYSIOLOGISET VAIKUTUKSET ruuansulatuskanava ja virtsatiet

- RS-kanavan eritteiden määrä lisääntyy, pH laskee
- sileittensulkijalihasten tonus nousee
- mahalaukun tyhjen-tyminen hidastuu,
- suoliston toiminta lamaantuu
- virtsaretentio

KIVUN FYSIOLOGISET VAIKUTUKSET LIHASSPASMIT

- aivojen ja selkäytimen kautta välittyvä lihasten aktiviteetti voi johtaa spasmeihin
- kivut lisääntyvät, syntyy noidankehä
- aktiivinen lihasten relaksointi auttaa (potilasohjaus)

KIVUN FYSIOLOGISET VAIKUTUKSET HENGITYS

- Kipu on voimakas stimuloija
- Tooraksin ja vatsan alueen kipu laskevat:
- kertahengitystilavuutta
- vitaalikapasiteettia
- toiminnallista jäännösilmatilavuutta
- tehostettua uloshengitystilavuutta

KIVUN FYSIOLOGISET MUUT vaikutukset

- unihäiriöt
- psyykevaikutukset

Lähteet/kirjallisuutta

- Duodecim Kalso Eija, Vainio Anneli: KIPU
- Hietanen P, Vainio A: Syöpäpotilaan oireenmukainen hoito; käsikirja lääkäreille ja hoitajille
- Vuorinen E ym. Syöpäkipuopas
- Vuorinen E: Sic! Kivun hoito
- Haanpää M: Neuropaattisen kivun hoito-opas